

University of Groningen

Het topje van de ijsberg

Boschman, Nienke; Hacquebord, Louwrens; Veluwenkamp, Jan Willem

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2005

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Boschman, N., Hacquebord, L., & Veluwenkamp, J. W. (editors) (2005). *Het topje van de ijsberg: 35 jaar Arctisch centrum (1970-2005)*. (Volume 2 redactie) Barkhuis Publishing.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Nunavut: de eerste stappen

K.I.M. van Dam

Toen ik in 2000 voor het eerst van Nunavut hoorde als zijnde het gebied waar de Inuit onafhankelijkheid hadden gekregen, schaamde ik mij diep. Ik had nog nooit van Nunavut gehoord. In het noorden van Canada zou het moeten liggen. Op geen enkele kaart te vinden. Een Internetzoektocht met 'nuna' – dat had ik onthouden – leverde Nunavik op, een regio in het noorden van Quebec. Maar dat kon het niet zijn: te zuidelijk voor doorgewinterde Arctici. Uiteindelijk heb ik Nunavut gevonden, maar bij velen aan wie ik vertel dat mijn promotieonderzoek over Nunavut gaat, zie ik die zelfde vertwijfeling die ik zelf destijds voelde. Waar ligt dat Nunavut dan wel? Om lange zoektochten te voorkomen: Nunavut ligt ten noorden van de Hudson Bay, in het uiterste noorden van Canada. Nu is het noorden een belangrijk onderdeel van de gehele Canadese identiteit; maar dit noorden is zelfs voor de meeste Canadezen onbekend, terra incognita. Noordelijker kun je in Canada ook niet komen.

Eerst even wat mogelijke misverstanden over Nunavut uit de weg ruimen. Anders dan vaak gedacht wordt hebben de Inuit geen onafhankelijkheid in de strikte zin des woords gekregen. Nunavut is 'gewoon' een Canadese *territory*, een regio met een publieke overheid, op het grondgebied van de helft van de oorspronkelijke Northwest Territories, waar het in 1999 van afgesplitst werd. Een Canadese *territory* is overigens weer iets anders dan een Canadese provincie. Weliswaar hebben *territories* tegenwoordig een eigen, gekozen bestuur, maar toch vallen ze direct onder de verantwoordelijkheid van de federale Canadese overheid. Dit in tegenstelling tot de provincies, die veel meer eigen zeggenschap hebben; zo mogen provincies bijvoorbeeld belasting heffen, *territories* niet. *Territories* worden dan ook gefinancierd vanuit Ottawa, lees betaald door de Canadese federale overheid. Nunavut is dus op papier 'gewoon' één van de drie *territories* die Canada rijk is. Desondanks is Nunavut wel een bijzonder gebied in multicultureel Canada. Omdat 85% van de bevolking tot eenzelfde etnische groep gerekend wordt, namelijk de Inuit, is het bijna een mono-culturele regio.

Geen echte onafhankelijkheid dus voor de Inuit, maar het lijkt er vanwege die numerieke meerderheid van de Inuit bevolking wel op: wat dat betreft is Nunavut wel degelijk *Inuit Homeland*. Toch – en dat is een ander misverstand – bezitten de Inuit niet al het land van Nunavut Territory maar slechts een deel daarvan. Met de Canadese regering werd in 1993 de Nunavut Land Claim

Agreement¹ getekend: de meest vergaande overeenkomst ooit gesloten tussen de Canadese overheid en een inheemse groepering. Deze overeenkomst had boven alles betrekking op de overdracht van land aan de Inuit. Daarnaast waren bepalingen opgenomen over het beheer van *wildlife*, compensatiebetalingen en toekomstige olie-, gas- en mineralenwinning. Dat teruggeven van Inuit-land heeft betrekking op een deel van het huidige Nunavut Territory: ongeveer 17% van dit gebied is daadwerkelijk *Inuit Owned Land*. Dat wil zeggen: de Inuit bezitten de oppervlakte van dit land. Van een tiende deel daar weer van hebben Inuit ook het bezit van 'alles onder de grond'. De opbrengsten van olie, gas en mineralen, mochten die daar gevonden worden, zijn voor Inuit-begunstigden. Voor de rest is Nunavut Territory 'gewoon' Canadees kroonland, waarvan de eventuele opbrengsten 'gewoon' naar de Canadese staatskas gaan. Wel geldt dat de Inuit-begunstigden recht hebben op een deel van de *royalties* afkomstig uit de winning van olie-, gas- en mineralen in heel Nunavut Territory.

Op 1 april 1999 werden, met groot ceremonieel vertoon, Nunavut Territory en bijbehorende regering gelanceerd. Beelden van de ceremonie, het vuurwerk en de nieuwe symbolen van de regio gingen de wereld over en werden enthousiast onthaald. Wereldwijd wordt Nunavut gezien als één van de meest succesvolle resultaten van onderhandelingen tussen een moderne westerse staat en een inheemse groep. De Canadese kranten, de New York Times, de Washington Post, Nederlandse kranten en de TV besteedden allemaal aandacht aan deze gedenkwaardige gelegenheid. De creatie van Nunavut markeerde het einde van een lang traject van emancipatie van Inuit en vormde tevens het begin van een nieuwe uitdaging om aan de hoog gespannen verwachtingen te voldoen.

NAAR NUNAVUT

Inmiddels zijn we vijf jaar verder en is Nunavut van de voorpagina's verdwenen. Hoewel Nunavut ook in Nederland iets meer bekendheid krijgt, is het in vergelijking met de rest van Canada onbekend terrein. Zelfs wanneer gesproken wordt over toerisme in Arctisch Canada, gaat het vaak over gebieden in Yukon

¹ In deze NLCA werd een aparte clause opgenomen waarin werd afgesproken Nunavut Territory en Government op te richten. Omdat deze clause werd opgenomen in de *Agreement*, hebben de Inuit leiders getekend omdat die clause vergaande mogelijkheden creëerde voor zelfbeschikking en zelfbestuur, iets wat de NLCA zelf niet deed. Die ging vooral over land en beheer van *wildlife*.

Territory, de Northwest Territories, of het noorden van de verschillende provincies. Ook andere Arctische bestemmingen als Groenland, Alaska, Spitsbergen en Noord Scandinavië zijn bij toeristen populairder dan Nunavut is. In veel reisboeken wordt Nunavut kort aangestipt, maar vaker nog wordt het gewoon overgeslagen. De enige reisgids die geheel gewijd is aan Nunavut, *The Nunavut Handbook*, (Soublière, 1999), staat al een paar jaar onaangeroerd op de plank bij de Groningse reisboekenhandel De Zwerver. In de reisgidsen van reisorganisaties ontbreekt Nunavut vrijwel volledig; een paar uitzonderingen daargelaten. In de meeste atlassen, waaronder de nieuwe wereldatlas van Wolters Noordhoff (2004), staat het grootste gedeelte van Nunavut wel op de kaart, maar bijna nooit in volle glorie, nooit als één geheel. Je moet dus even puzzelen wil je alle onderdelen van Nunavut bij elkaar hebben verzameld. Nunavut: bijna onzichtbaar, en dat is vanwege de enorme omvang van het gebied zeer opmerkelijk. Want wat betreft omvang overtreft Nunavut alle verwachtingen: Nunavut is zo groot als de helft van Europa, ofwel 2 miljoen km², ofwel een vijfde deel van Canada. Groot, groter, heel groot dus. Als er in het zuiden van Canada, laat staan bij ons in Nederland, al beelden bestaan van dit gebied, zijn het beelden van wildernis, weidse landschappen, ruimte, leegte, sneeuw en ijs. In ieder geval: weinig bewijs van menselijke bewoning. En toegegeven, in zo'n groot gebied is het vinden van de 29.000 bewoners vergelijkbaar met het zoeken naar een speld in een hooiberg. Sinds de jaren zestig wonen bijna alle Inuit (en andere noordelingen) in circa 25 nederzettingen, verspreid over het immense grondgebied. De grootste 'stad' is Iqaluit, het voormalige Frobisher Bay en nu de hoofdstad van Nunavut Territory. Iqaluit betekent 'plaats van veel vissen', maar het is ook steeds meer de plaats van veel mensen, tenminste naar Nunavutse begrippen. Volgens de laatste telling, in 2000, woonden er 5200 mensen in Iqaluit²; mogelijk zijn dat er in 2004 al meer dan 6000. Iqaluit is sinds het ontstaan van Nunavut snel gegroeid, en ondanks pogingen om te decentraliseren, blijft de hoofdstad doorgroeien. Dat is één van de redenen waarom vele Nunavummiut³ zeggen: 'Iqaluit is not Nunavut'. Dat is natuurlijk discutabel: als bijna een kwart van de bevolking in Iqaluit woont, dan drukt de stad wel degelijk zijn stempel op het totaal dat Nunavut vormt. Maar misschien bedoelt men: Iqaluit is alles wat Nunavut eigenlijk niet wil zijn.

² Statistics Canada 2001 (<http://www.statcan.ca/start.html>, 25 oktober 2004)

³ Nunavummiut: inwoners van Nunavut.

Hoe het ook zij: voor veel buitenstaanders – toeristen, maar ook een onderzoekster – begint Nunavut in ieder geval in Iqaluit. Als hoofdstad van de territory biedt Iqaluit plaats aan het parlement, verschillende departementsgebouwen en de federale overheid. Het is ook de plaats van het onderwijs. Iqaluit telt een flink aantal middelbare scholen, maar ook een vervolgopleiding: Nunavut Arctic College. Nunavut Research Institute is de uitvalsbasis voor al het wetenschappelijk onderzoek in Nunavut. Verder is Iqaluit voorzien van alle gemakken die men in een hoofdstad verwacht: er zijn hotels, taxi's, een bioscoop, allerlei winkels en restaurants. Maar Iqaluit heeft helaas ook de bijbehorende ongemakken van een hoofdstad. In Iqaluit is meer criminaliteit dan in de rest van Nunavut, de stad kampt met huisvestingsproblemen en ...files. Volgens een recent artikel in de regionale krant *Nunatsiaq News* leiden verkeersopstoppingen tijdens de spits steeds vaker tot problemen. De irritatie van de automobilisten neemt toe omdat ze drie of vier keer per dag in het centrum van Iqaluit in de file staan, terwijl de andere weggebruikers steeds meer last hebben van de vervuiling door uitlaatgassen. Als oorzaak van de toenemende overlast noemt de krant de 198 nieuwe auto's die met de *sea lift* dit jaar zijn ingevoerd (Minoque, 2004). Zorgde de komst van deze nieuwe auto's in juli nog voor een kerstgevoel⁴ bij de kopers; inmiddels zorgen ze samen met de bestaande voorraad voor een zwarte kerst in december.

VIA DE ROAD TO NOWHERE NAAR HET PAD NAAR DE TOEKOMST

Voor de buitenstaander – of het nu een Zuid-Canadese ambtenaar is, of een Amerikaanse toerist of een Nederlandse onderzoekster – is Nunavut vooral heel anders dan wat ze kennen van thuis: de *cool* exotische bevolking, de Arctische landschappen en de indrukwekkende natuur spreken al gauw tot de verbeelding. Zo is Nunavut een interessante casestudy voor het onderzoeken van regionale identiteit, duurzame ontwikkeling en aanverwante zaken. Wat Nunavut precies betekent voor de inwoners van het gebied is moeilijk in een paar regels uit te drukken. Alles wijst erop dat Nunavut voor de Inuit ongekend belangrijk is. Niet voor niets betekent Nunavut 'Ons Land' in het Inuktitut, de oorspronkelijke taal van de Inuit (en één van de vier officiële talen van Nunavut Territory). Dit wordt onder andere duidelijk gemanifesteerd op Nunavut Day in 2003, als in de hal van

⁴ 'X-mas in July', gehoord op het plaatselijke radiostation Rock Raven, daarmee verwijzend naar de jaarlijkse sealift (eigen observatie, juli 2003)

de Arctic Winter Games, boven op de heuvel, aan het einde van de Road to nowhere, het ontstaan van Nunavut gevierd wordt. Met popmuziek en traditionele drummuziek. Met hotdogs en 'food of the land'. Met een georganiseerde modeshow van traditionele kleren op het podium en met de dagelijkse mode van slobberbroeken met *hooded sweats*⁵ van het jonge publiek langs de catwalk. En met het (niet zo) traditionele eieren gooien....

Het belang van Nunavut zit natuurlijk vooral in de erkenning van een bevolkingsgroep die eeuwen lang ongestoord in dit gebied leefde maar sinds de komst van de Europeanen stukje bij beetje zijn zeggenschap en macht kwijtraakte. Nunavut vertegenwoordigt vooral ook het idee dat de bewoners van het gebied nu weer zelf hun toekomst kunnen bepalen. De overheid speelt daarbij een cruciale rol. Sinds 1999 kiest de bevolking van Nunavut een parlement van negentien volksvertegenwoordigers, die uit hun midden een premier en ministers kiezen (Dahl et al., 2000).⁶ Naar de overheid wordt dan ook vooral gekeken als het gaat om de toekomstige ontwikkeling van Nunavut. Daarover hebben de Inuit-leiders in 1999 doelstellingen geformuleerd over hoe Nunavut er in 2020 uit zou moeten zien.⁷ Eén thema keert bijna steeds terug in de discussies over het pad dat naar een gezonde toekomst moet leiden: duurzame ontwikkeling.

DUURZAAM ONTWIKKELEN MET IQ

Duurzame ontwikkeling is in Nunavut onlosmakelijk verbonden met *Traditional (Ecological) Knowledge* (TEK). Dit kan vertaald worden als kennis van de wereld en natuurlijke omgeving verkregen door observatie en ervaring, vaak overgebracht van generatie op generatie door middel van mondelinge vertellingen (Thorpe et al., 2002). Deze TEK zou volgens Inuit en andere inheemse groeperingen de gangbare westerse wetenschappelijke kennis moeten aanvullen, met name als het gaat om het beheer van dieren in het wild. In Nunavut wordt TEK actief vertaald en toegepast in het beleid van de regering. In Nunavut spreekt men in dit verband van Inuit Qaujimagatuqangit ofwel I.Q.:

⁵ Vest met capuchon, vaak gemaakt van katoen of fleec: populair onder jongeren in Iqaluit (eigen observatie juli 2003).

⁶ Zie ook IWGIA Document No.102 en <http://www.gov.nu.ca> (25 oktober 2004)

⁷ Nunavut Government, Bathurst Mandate: Pinasuaqtavut: that which we've set out to do: our hopes and plans for Nunavut, Iqaluit, 1999. Zie voor internetversie: <http://www.gov.nu.ca> (25 oktober 2004)

kortweg de 'Inuit way of doing things' of 'what has always been known'. I.Q. is niet alleen van toepassing op praktische zaken maar ook op de immateriële wereld van normen, waarden en spiritualiteit: 'As a theory of knowledge, IQ is a set of practical truisms about the interrelationships between nature and society that have been passed orally from one generation to the next. It is a holistic, dynamic and cumulative approach to knowledge, teaching and learning. IQ recognizes that one learns best by observing, doing and experience' (Okalik, 2003). Deze Inuit principes zijn en worden zoveel mogelijk toegepast in de werkwijze en het beleid van de regering van Nunavut. Paul Okalik, de premier van Nunavut, zegt hierover: 'As a government, and as a matter of policy, we endeavor to view every piece of proposed legislation and policy decisions are screened through the prism of IQ' (Okalik, 2003). Zo worden traditionele 'wijsheden' vertaald naar een moderne context en toegepast in 21ste eeuwse politiek: 'While the values are steeped in tradition its application is contemporary and continues to evolve' (Okalik, 2003). Een voorbeeld hiervan is de Inuit-manier van besluitvorming. Besluitvorming in de traditionele Inuit-cultuur was gebaseerd op het bereiken van consensus; immers, in een jagerssamenleving moeten jagers samenwerken om succesvol te kunnen jagen. Het bereiken van consensus is dan belangrijk. Dit vertaalt zich in het huidige politieke systeem, waarin het bereiken van overeenstemming belangrijk is; het poldermodel in de Arctis dus. Vetostemmen en dat soort zaken horen in dit model niet thuis.

Waar de politiek in Nunavut het in ieder geval over eens is, is het belang van natuurlijke hulpbronnen voor de toekomst van Nunavut. Voorop en allereerst gaat het dan in Nunavut over de jacht op wilde dieren. De traditionele manier van bestaan en de samenleving van de Inuit was volledig gebaseerd op de jacht. Afgezien van de grote culturele en psychologische betekenis van de jacht, is het ook economisch en sociaal belangrijk. De geschatte waarde van de productie in de jacht en de activiteiten die hiermee samenhangen, ligt tussen de dertig en zestig miljoen Canadese dollars per jaar. Zogenaamd *country food*⁸ is goed voor de helft; de andere helft komt voort uit het maken van bijproducten zoals souvenirs voor de toeristenmarkt. Hieronder valt ook de wereldberoemde *Inuit Art*, waarmee menig Zuid-Canadese galerie trots pronkt. Een rekensommetje leert dat als deze schattingen kloppen de circa 30.000 inwoners van Nunavut gemiddeld een inkomen van \$ 1000 per jaar verwerft uit een reeks van traditionele activiteiten.

⁸ Voedsel van het land: opbrengst van jacht, visserij e.d.

Hoe belangrijk *country food* en bijproducten ook zijn; het levert bij lange niet genoeg op om de economische en sociale problemen van Nunavut op te lossen. Vandaar dat de overheid ook inzet op het winnen van mineralen en olie en gas. Op dit moment worden diamanten, goud en onedele metalen gewonnen; in de toekomst hoopt men ook olie en gas te kunnen aanboren⁹. Mogelijkheden liggen ook op het terrein van de commerciële vangst op platvis, garnalen en Arctische zalmforel¹⁰. Belangrijkste werkgever blijft voorlopig evenwel de overheid. Aangezien die overheid op dit moment voornamelijk in Iqaluit te vinden is, probeert de regering door middel van decentralisatie zoveel mogelijk banen naar de gemeenschappen te brengen.

THUISLAND VAN DE INUIT

Inmiddels is Nunavut al weer vijf jaar oud. De eerste nieuwigheid is eraf, de eerste successen zijn geboekt en de eerste tegenvallers zijn geïncasseerd. Voordat er aan alle hooggespannen verwachtingen kan worden voldaan, is er nog een lange weg te gaan. Maar één ding is zeker. Nunavut is op de kaart gezet en het anonieme gebied is veranderd van een lege, onherbergzame streek in een regio met een eigen naam waar een bevolking woont die het simpelweg thuisland noemt. Nunavut is een gebied waar mensen wonen; mensen, die nauwe relaties met het land, de dieren en de omgeving onderhouden. Een gebied waar de cultuur van de Inuit, nu naar eigen inzicht, geleefd kan worden. De laatste jaren, en zeker sinds de komst van Nunavut, lijkt er dan ook sprake van een soort culturele revival, een nieuw hervonden trots. En dat is misschien wel de grootste verdienste van al diegenen die Nunavut Territory op kaart hebben weten te zetten.

SUMMARY

Nunavut Territory is the latest addition to the Canadian kaleidoscope of provinces and territories. Nunavut was created in 1999 following years of negotiation between the Canadian Government and the inhabitants of the area, the Inuit. This article attempts to clarify some issues relating to the mandate of

⁹ Zie o.a. Nunavut Economic Outlook 2002 en Nunavut Government website:
<http://www.gov.nu.ca> (25 oktober 2004).

¹⁰ Zie o.a. Nunavut Economic Outlook 2002 en Nunavut Government website:
<http://www.gov.nu.ca> (25 oktober 2004).

the Nunavut Government and Territory. Although Nunavut is often looked upon as giving the Inuit of Canada independence, strictly speaking this is not the case. Nunavut is an area of 'normal' public government. Nevertheless, because 85% of the population is Inuit, in practical terms Nunavut can be classified as Inuit Homeland. This article is meant to give a background to present day Nunavut, mainly by using observations on its capital city, Iqaluit. Finally, this article sheds some light on the interpretation of a sustainable development strategy in a Nunavut context. For this, the concept of traditional ecological knowledge, or more precisely Inuit Qaujimajatuqangit, is briefly explored. The main conclusion is that if nothing else, the success of Nunavut has already been proven by the very fact that this region now has a name and has been put on the map, allowing its population to take new pride in their culture.

LITERATUUR

- Dahl, J., Hicks, J. en Jull, P., eds. 2000. Inuit regain control of their lands and their lives, IWGIA, Copenhagen.
- Minogue, S. 2004. Sealifte delivers new traffic problems, *Nunatsiaq News*, 15 oktober 2004, Nortext Iqaluit, p. 5.
- Okalik, P. 2003. *Self-government and legal pluralism*. Speech by honourable Paul Okalik premier of Nunavut to the Conference on Governance, Hull, 23 april 2003. Op <http://www.gov.nu.ca/> 25 oktober 2004.
- Soublière, M., ed. 1999. *The Nunavut Handbook*. Iqaluit.
- Thorpe, N., Hakongak, N. and Eyegetok, S. 2002. *Kitikmeot Elders, Thunder on the tundra*. Vancouver.
- Wolters-Noordhoff. 2004. *De Wereld Bosatlas*. Groningen.